

UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA

*Cu titlu de manuscris:
CZU: 340.116 (043.2)*

CERCHEZ ADELA MARIA

FORMELE RĂSPUNDERII JURIDICE ÎN DREPTUL INTERN

SPECIALITATEA: 551.01 – TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI

AUTOREFERAT

al tezei de doctor în drept

Chișinău, 2016

Teza a fost elaborată în cadrul Catedrei Drept Public a Universității Libere Internaționale din Moldova

Conducător științific:

Smochină Andrei, doctor habilitat în drept, profesor universitar

Referenți oficiali:

1. HUMĂ Ioan, doctor în drept, profesor universitar, România;
2. NEGRU Boris, doctor în drept, conferențiar universitar.

Componenta Consiliului Științific Specializat:

1. BALTAG Dumitru, *președinte*, doctor habilitat în drept, profesor universitar;
2. POSTU Ion, *secretar științific*, doctor în drept, conferențiar universitar;
3. AVORNIC Gherorghe, doctor habilitat în drept, profesor universitar;
4. CHICU Oleg, doctor în drept, conferențiar universitar;
5. NEGRU Andrei, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar;
6. CRAIOVAN Ion, doctor în drept, profesor universitar.

Susținerea tezei va avea loc la data de 01 iulie 2016, ora 10.00, în ședința Consiliului Științific Specializat din cadrul D 34.551.01 - 04 din cadrul Universității Internaționale Libere din Moldova pe adresa: str. Vlaicu Pârcălab nr. 52, Chișinău, MD 2012, Republica Moldova, aud. 214.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, la Biblioteca ULIM și pe pagina Web a Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare (<http://cnaa.acad.md/theses/>).

Autoreferatul a fost expediat la data de 30 mai 2016.

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat,

Postu Ion, doctor în drept, conferențiar universitar

Conducător științific,

Smochină Andrei, doctor habilitat în drept, profesor universitar

Autor,

Cerchez Adela Maria

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Argument privind actualitatea temei investigate și gradul ei de studiere. Studiul aprofundat al unor instituții juridice importante precum răspunderea juridică, în general, și formele acesteia, în special, este esențial datorită plurivalenței acestor fenomene juridice.

Răspunderea juridică, în general și formele acesteia, în special, reprezintă instituții fundamentale ale dreptului care, așa cum vom învedera pe parcursul lucrării, evoluează odată cu evoluția societății. În dinamica realităților societății contemporane, dreptul, cel care exprimă exigențele structurilor sociale, în vederea realizării unui echilibru social, dar și instituțiile dreptului sunt provocate, în mod inevitabil, la schimbare prin adaptarea vechilor instituții, concepte și principii la noile imperative ale societății. Realitatea juridică este o componentă esențială a realității sociale, impunându-se astfel adaptarea răspunderii juridice dar și a formelor acesteia noilor exigențe decurgând din evoluția societății [53, p. 5].

Opinăm în sensul că, în contextul evoluției continue a societății, formele răspunderii juridice sunt chemate să evolueze și să se redescopere odată cu societatea, studiul formelor răspunderii juridice fiind actual, important și provocator.

Aspectele istorice, teoretice și practice ale diferitelor forme tradiționale și netradiționale ale răspunderii juridice nu au constituit obiectul unor cercetări științifice unitare și complexe reflectate în literatura de specialitate a României și a Republicii Moldova. Totuși, nu putem nega faptul că există cercetări care tratează problemele propuse de noi în discuție, însă, o fac într-o manieră dispersată, fără a urmări evidențierea tuturor subtilităților formelor răspunderii juridice, analizarea complexă și unitară a fenomenului.

Teza de doctorat constituie un prim studiu amplu a doctrinei juridice și a cadrului normativ privind formele răspunderii juridice în dreptul intern, în contextul transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, în România și în Republica Moldova, în vederea identificării fațetelor răspunderii juridice și reconfigurării noțiunii de structură a formelor răspunderii juridice.

Actualitatea temei rezidă din interesul manifestat pentru identificarea formelor răspunderii juridice și reconfigurarea noțiunii de structură a formelor răspunderii juridice, interes generat de continua evoluție a realității sociale, care implică reevaluări a unor fenomene juridice, apreciate ca definitiv tranșate. Răspunderea juridică poate fi studiată și înțeleasă în profunzimea substanței doar pornindu-se de la formele ei concrete de manifestare. Actualitatea rezidă și din aceea că teza de doctorat reprezintă un prim studiu unitar destinat sistematizării și structurării abordărilor teoretice privind formele răspunderii juridice din România și Republica Moldova, determinării și definirii conceptului de formă, modalitate și manifestare a răspunderii juridice, reconfigurării noțiunii de structură a formelor răspunderii juridice, identificării formelor răspunderii juridice din perspectiva transformărilor legislative, a rolului și locului acestora în sistemul de

drept al răspunderii juridice dar și oglindirii scopului, principiilor și modalităților fiecărei forme a răspunderii juridice, conturându-se astfel noi abordări în materia formelor răspunderii juridice.

Aspectele mai sus expuse constituie, în opinia noastră, suficiente argumente pentru utilitatea continuării cercetării științifice a formelor răspunderii juridice în dreptul intern.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare.

În prezenta lucrare am realizat un prim studiu amplu a formelor răspunderii juridice în dreptul intern, fenomen juridic actual și complex ca și însăși instituția răspunderii juridice, în contextul transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, atât în România cât și în Republica Moldova, în vederea identificării fațetelor răspunderii juridice a rolului și locului formelor răspunderii juridice în sistemul răspunderii juridice dar și în vederea reconfigurării noțiunii de structură a formelor răspunderii juridice.

Pentru a expune situația existentă în domeniul cercetărilor dedicate acestui fenomen vom prezenta sursele bibliografice relevante din domeniul teoriei generale a dreptului, dar și din domeniile de ramură, fără a face abstracție de unele surse de origine filosofică. Alegerea surselor bibliografice a avut ca premisă exigența de a identifica acele studii menite să contureze legătura dintre răspunderea juridică și diferitele ei forme ramurale, în vederea identificării conceptelor de răspundere juridică și formă a răspunderii juridice dar și a locului formelor răspunderii juridice în sistemul răspunderii juridice.

Vom analiza în continuare direcții și opinii relative la formele răspunderii juridice conturate în doctrina juridică din România și din Republica Moldova.

În literatura juridică de specialitate s-au manifestat preocupări, în special, pentru categoriile de ramură ale răspunderii juridice. Studiul formelor de manifestare a răspunderii juridice constituie premisa înțelegerii instituției răspunderii juridice, în profunzimea structurii ei. Formele răspunderii juridice, deși însumează diferite particularități prezintă și un set de elemente comune, prin a căror sintetizare se poate elabora o definiție generală a noțiunii de răspundere juridică.

Configurarea formelor răspunderii juridice a reprezentat un proces dialectiv complex, similar apariției ramurilor de drept. Încă din antichitate, s-au configurat primele forme de răspundere juridică, respectiv răspunderea juridică civilă și răspunderea juridică penală. Răspunderea juridică civilă, instituție complexă a dreptului civil, reprezintă una dintre cele mai importante manifestări ale răspunderii juridice, având o contribuție esențială la configurarea și fundamentarea răspunderii juridice [53, p.6].

În țara noastră, primele distincții dintre răspunderea penală și cea civilă, se conturează începând cu secolul al XVII-lea, în acest sens fiind „Cartea românească de învățătură. De la pravile împărătești și de la alte giudeațe” sau Pravila lui Vasile Lupu de la 1646 și „Îndreptarea legii cu Dumnezeu care au toată judecata arhierească și împărătească de toate vinile preoțești și mirești” sau Pravila lui Matei Basarab, fiind astfel reglementate condițiile răspunderii juridice pentru prejudiciile cauzate de animale dar și abandonul noxal, care îngăduie exercitarea răzbunării private. Merită amintită și Pravilniceasca Condică care consacră

răspunderea civilă întemeiată pe vinovăția persoanei iresponsabile, reglementând astfel răspunderea părinților pentru daunele cauzate de copiii lor minori, astfel: ”... iar de vor fi copii sub ocrotirea părinților, fiind încă nevârștici, și vor greși, atunci se învinuiesc părinții pentru nepurtarea de grijă a fiilor lor sau și pentru rea creștere și nepovățuire ”. *Legiuirea Caragea*, cu aplicabilitate în Tara Românească și *Codul Calimah*, cu aplicabilitate în Moldova reglementează principiul general de răspundere juridică civilă întemeiată pe ideea de culpă.

În România, au abordat problema răspunderii juridice și implicit a formelor ei de manifestare autori precum: M. Costin, L. Barac, M. Djuvara, I. Humă, D. Mazilu, S. Popescu, N. Popa, C. Popa, A. Popescu, P. Vonica, C. Voicu, Gh. Mihai și Radu I. Motica, etc.

În doctrina Republicii Moldova, răspunderea juridică și, implicit, formele ei de manifestare au fost studiate, din perspectiva teoriei generale a dreptului de către renumiți autori precum: D. Baltag, E. Aramă, Gh. Avornic, B. Negru, etc. Totodată merită amintite studiile destinate identificării conceptului, esenței și aspectelor istorico-teoretice privind răspunderea juridică ale autorilor: D. Baltag și Gh. Tragone „Unele considerente referitoare la condițiile în care poate fi antrenată răspunderea juridică pentru fapta ilicită”, I. Graur „Probleme conceptuale privind răspunderea juridică ca formă a răspunderii sociale”, A. Cuznețov „Răspunderea juridică- modalitate social-juridică a realizării dreptului”, N. Paroșanu „Comentarii și definiții ale categoriei de răspundere juridică”, G.C. Ghernaja „Considerații privind asemănările și deosebirile dintre diferite forme de răspundere juridică”, B. Negru „Responsabilitatea și răspunderea juridică într-un stat democratic de drept”, O. Chicu „Aspecte istorico-teoretice privind răspunderea juridică”.

În doctrina juridică moldovenească, în lucrarea destinată formelor răspunderii juridice, Elena Cojocari tratează răspunderea juridică și formele ei de manifestare care se nasc pe tărâmul relațiilor economice întrucât, în opinia autoarei, aceste raporturi juridice conferă cu precădere posibilitatea subiecților de drept de a-și valorifica drepturile economice. Astfel, sunt analizate răspunderea civilă, penală, administrativă în materia relațiilor economice. Sunt tratate ca fiind forme ale răspunderii civile delictuale în dreptul economic: răspunderea civilă delictuală pentru prejudiciile cauzate prin fapta proprie; răspunderea civilă delictuală pentru prejudiciul cauzat prin vătămarea integrității corporale, sănătății și decesul persoanei; răspunderea civilă delictuală pentru prejudiciul cauzat de un izvor de pericol sporit; răspunderea civilă delictuală pentru prejudiciul cauzat de minori; răspunderea civilă delictuală pentru prejudiciul cauzat de persoanele juridice; răspunderea civilă delictuală pentru prejudiciul cauzat de o autoritate publică sau o persoană cu funcții de conducere; răspunderea civilă delictuală pentru prejudiciul cauzat de organele de anchetă, procurori, judecători; răspunderea civilă delictuală pentru prejudiciul cauzat în stare de legitimă apărare și în caz de extremă necesitate și garantarea dreptului constituțional la un mediu înconjurător sănătos prin intermediul răspunderii juridice civile delictuale.

Studiind problematica abordată în teza de doctorat, am identificat, de asemenea, existența unor studii și lucrări destinate unor forme concrete de răspundere juridică, tradiționale precum răspunderea juridică civilă, răspunderea juridică penală, răspunderea juridică administrativă, răspunderea juridică constituțională, răspunderea patrimonială și netradiționale precum răspunderea juridică financiară, răspunderea în dreptul mediului, răspunderea pentru prejudiciile cauzate de produsele cu defecte, răspunderea medicală, răspunderea profesională,

În materia răspunderii juridice civile am identificat și studiat următorii autori: M. Anghel, Fr. Deak, M.F. Popa, C. Stătescu C., C. Bîrsan, L.R. Boilă, M. Eliescu, I. Filipescu, L. Pop, F.I. Popa, S.T. Vidu, I. Adam, M.B. Cantacuzino, ș.a.. Răspunderea juridică civilă a fost îndelung tratată atât în literatura juridică autohtonă cât și în literatura de specialitate din străinătate, de autori precum: Terré Fr., Simler Ph., Lequette Y., Viney G., Flour J., Aubert J.L., Savaux É, Planiol M., Ripert G., Lalou H., Ihering R. von.

Actualmente, progresul tehnico-științific, care stă la baza unui viitor prosper, deși orientat, cu precădere, spre dezvoltare și bunăstare, poate reprezenta în egală măsură o sursă de pericol pentru natură și, implicit, pentru om. Acestea sunt premisele conturării răspunderii civile delictuale preventive, întemeiată pe ideea de precauție și prevenție, orientată spre viitor, menită să ofere protecție generației prezente și celor viitoare [52, p. 39].

Reprezentanți de seamă ai doctrinei juridice autohtone, precum L. Pop, I. Adam, R.L.Boilă admit că răspunderea civilă clasică fundamentată pe sancționarea persoanei responsabile pentru prejudicii deja produse, este lipsită de eficacitate în fața unor potențiale pericole și prejudicii viitoare, previzibile sau imprevizibile, estimabile sau incomensurabile. În acest context, se impune reglementarea unei răspunderi civile anticipative menită să satisfacă nevoile sociale actuale, centrate pe precauție și prevenție, în defavoarea celor axate pe ideea de sancțiune și reparație, care sunt specifice răspunderii pentru evenimentele deja produse, nu potențiale sau virtuale.

Opinăm în sensul că, principiul reparațiunii, element esențial al legislației europene, este greu de adaptat construcției clasice a răspunderii civile, exclusiv reparatorie și, din această perspectivă, se impune consacrarea legislativă a răspunderii civile anticipative.

Răspunderea juridică administrativă, ca formă distinctă a răspunderii juridice, a fost abordată atât în literatura juridică autohtonă cât și în literatura de specialitate din străinătate. Relativ la formele răspunderii juridice în domeniul dreptului administrativ, în literatura juridică de specialitate autohtonă s-au conturat mai multe direcții de opinii. Autori precum V. Vedinaș, Gh. T. Zaharia, O. Budeanu Zaharia, T. I. Budeanu, T. A. Chiariu,, M. Preda, I. Rusu susțin clasificarea tripartită a răspunderii juridice în dreptul administrativ, apreciind că răspunderea juridică, instituție juridică esențială în sfera dreptului administrativ se manifestă în următoarele trei forme: răspunderea administrativ-disciplinară, răspunderea administrativ-contravențională și răspunderea administrativ-patrimonială. Alți reprezentanți ai doctrinei dreptului administrativ precum A.

Iorgovan, D. Brezoianu, A. Trăilescu, C. Manda și alții acceptă existența, în materia dreptului administrativ, a două forme de răspundere, individualizate printr-o sancțiune represivă, respectiv răspunderea administrativă propriu-zisă și răspunderea contravențională și a unei forme de răspundere individualizată printr-o sancțiune reparatorie, respectiv răspunderea administrativ-patrimonială. Autorii A. Țiclea, M. A. Hotca, I. Alexandru, M. Cărăușan, D. Dincă, I. Poienaru, V. Negruț și alții abordează răspunderea contravențională ca formă distinctă de răspundere juridică. Răspunderea contravențională se configurează astfel ca o instituție juridică recentă a dreptului autohton.

În doctrina franceză, răspunderea juridică administrativă a fost tratată ca formă a răspunderii juridice de savanți renumiți precum: Pinto Roger, Grawitz Madeleine, LeBlanc Marc, Leroy -Claude Rose Marie, Richier Georges, Dugue Alain.

În literatura juridică de specialitate din Republica Moldova, nu există un consens de opinii relativ la formele răspunderii juridice în materia dreptului administrativ. Analizând formele răspunderii juridice proprii dreptului administrativ, M. Orlov, dezvoltând teoria Prof. A. Iorgovan, admite divizarea tripartită a formelor răspunderii juridice în dreptul administrativ: răspunderea administrativă propriu-zisă, răspunderea contravențională și răspunderea administrativ-patrimonială. În accepțiunea unui alt reprezentant al doctrinei juridice din Republica Moldova, I. Creangă răspunderea contravențională reprezintă o instituție proprie dreptului administrativ. Reprezentanți de seamă ai doctrinei juridice moldovenești de drept contravențional, Sergiu Furdui și Victor Guțuleac s-au impus că primii cercetători autohtoni care susțin, cu argumente științifice, în lucrări monografice sau publicații periodice precum „Dreptul contravențional”, „Procedura în cazurile cu privire la contravențiile administrative”, „Tratat de drept contravențional”, „Drept contravențional” existența răspunderii contravenționale ca formă distinctă de răspundere juridică, dar și a dreptului contravențional ca ramură de sine stătătoare a sistemului de drept din Republica Moldova.

Analizând situația în domeniul de cercetare a răspunderii contravenționale am identificat astfel opinii și viziuni contradictorii. Oportunitatea investigațiilor științifice în această materie este justificată, numeroase aspecte ale acestei instituții juridice rămânând așadar în așteptarea cercetătorilor. Din această perspectivă, merită menționate următoarele studii în materia răspunderii contravenționale: V. Guțuleac „Drept contravențional – ramură sau subramură a sistemului de drept în Republica Moldova”, V. Guțuleac „Răspunderea contravențională este sau nu este o modalitate de asigurare a ordinii”, V. Guțuleac, A. Boghin „Responsabilitatea și răspunderea juridică - metode de constrângere în administrarea publică”, V. Guțuleac, I. Spînu, S. Maslov „Corelația instituțiilor juridice: raportul juridic de conformare și raportul juridic de conflict cu responsabilitatea juridică și răspunderea juridică în dreptul contravențional”, S. Cobăneanu, N. Botnaru „Unele aspecte ale răspunderii contravenționale ca formă de răspundere juridică”, E. Comarnițaia, E. Zlateva „Dreptul contravențional ca ramură a sistemului de drept: evoluția lui”, V.

Guțuleac, E. Comarnițaia „Delimitarea răspunderii contravenționale de cea administrativă”, V. Guțuleac, E. Comarnițaia „Responsabilitatea juridică și răspunderea juridică în dreptul contravențional” .

Ne raliem acelor autori care analizează răspunderea contravențională ca formă distinctă de răspundere juridică și propunem doptarea unui Cod al contravențiilor în România, menit să ridice dreptul contravențional la nivelul de ramură de drept autonomă.

În literatura juridică moldovenească, Gh. Costachi , în lucrarea sa: „Direcții prioritare ale edificării statului de drept în Republica Moldova”, consideră că: „Spre deosebire de răspunderea civilă și de cea penală, cunoscute în anumite forme, încă din antichitate, răspunderea administrativă este relativ tânără. Ea are aproximativ două secole de când a fost instituită, în urma revoluțiilor burgheze franceze, ca răspundere a administrației (a puterii executive) pentru daunele aduse particularilor prin activitate ilicită. Inițial, răspunderea administrativă s-a angajat ca răspundere pentru prejudiciu cauzat particularilor din culpa organelor administrației publice, iar ulterior s-a admis și tragerea la răspundere administrativă a funcționarilor publici vinovați.”

Relativ la răspunderea administrativ- patrimonială merită amintite lucrările autorilor V.Gh. Tarhon „Răspunderea patrimonială a organelor administrației de stat și controlul jurisdicțional indirect al legalității actelor administrative”, M. Lepădătescu „Natura juridică a răspunderii patrimoniale a organelor administrației de stat pentru pagubele pricinuite prin actele lor ilegale”, I.Petre „Considerații în legătură cu răspunderea patrimonială a statului și a judecătorilor și procurorilor, pentru erori judiciare, în lumina dispozițiilor constituționale și legale” cu răspunderea patrimonială a statului și a judecătorilor și procurorilor, pentru erori judiciare, în lumina dispozițiilor constituționale și legale”, R. Iosof „Considerații asupra naturii juridice a răspunderii statului pentru erori judiciare”, O. Puie „Răspunderea autorităților publice și a persoanelor fizice pentru prejudiciile cauzate în materia contenciosului administrativ, precum și aspecte privind răspunderea patrimonială a statului pentru prejudiciile cauzate prin erori judiciare”.

Apreciind ca nefiind pe deplin elucidate domeniile de aplicabilitate ale răspunderii administrative, V. Botomei în Teza de doctorat cu titlul „Răspunderea administrativă: Aspecte practico-stiintifice in plan comparat Republica Moldova-Romania“ a cercetat aspectele legate de normele de drept aplicabile în materia răspunderii administrative din Republica Moldova, în plan comparat cu România, făcând propuneri de lege ferenda în sensul adaptării normelor legislative din ambele țari la noile tipuri de fapte ilicite incidente în domeniul puterii executive și puterii judecatorești, precum și în rândul altor domenii care, prin organizare și funcționare, reclamă adoptarea unor noi reglementări necesare pentru eficientizarea răspunderii administrative.

În doctrina din Republica Moldova au manifestat preocupări relativ la studiul răspunderii juridice a statului E. Moraru „Aspecte ale mecanismului răspunderii juridice a statului în Republica Moldova” „Modelul sistemic al răspunderii juridice în dreptul public și dreptul privat”. Un studiu doctoral dedicat

exclusiv răspunderii juridice a statului în dreptul intern a fost realizat de către E. Moraru „Răspunderea juridică a statului în dreptul intern” în vederea înțelegerii instituției răspunderii juridice a statului și determinării locului și rolului mecanismului răspunderii juridice a statului în calitate de instituție interramurală de drept.

Configurarea răspunderii constituționale ca formă distinctă a răspunderii juridice este determinată de tendințele actuale ale dreptului public care decelează sistemele constituționale și instituțiile politice contemporane. Tratatetele de drept constituțional nu analizează răspunderea constituțională ca formă distinctă de răspundere juridică. Practica constituțională confirmă necesitatea determinării și reglementării mult mai riguroase a răspunderii organelor, instituțiilor și autorităților statului, raportat și la exigența alinierii legislației noastre la *aquis*-ul comunitar.

Fenomene relative la actualitatea constituțională sunt tratate de doctrina autohtonă de renumiți autori precum I. Muraru și E. S. Tănăsescu, C. Ionescu, C. Gilia, C. Călinoiu și V. Duculescu, etc. În literatura juridică din Republica Moldova, controversele pe marginea existenței răspunderii constituționale s-au soldat cu o serie de rezultate pozitive, dar până în prezent nu s-a conturat o viziune unică relativă la temeiul, esența, limitele, sancțiunile, mecanismele realizării și subiecții acestei forme de răspundere. Am identificat autori care, în studii de specialitate, au abordat particularitățile răspunderii constituționale: Gh. Costachi, I. Iacob „Responsabilitatea ministerială-instituție indispensabilă Republicii Moldova ca stat de drept”, Gh. Costachi, O. Arseni „Abordarea terminologică a răspunderii constituționale și sursele acesteia”, Gh. Costachi, O. Arseni „Reflecții asupra instituției răspunderii în dreptul constituțional”, Gh. Costachi, O. Arseni O. „Temeiurile răspunderii constituționale-particularități și semnificație”, I. Muruianu „Subiecții răspunderii constituționale. Considerații generale”, Gh. Costachi, I. Muruianu I. „Răspunderea constituțională a deputaților, miniștrilor și a altor subiecți de drept constituțional”, I. Guceag „Drept electoral” .

Relativ la răspunderea constituțională, merită a fi menționate și tezele de doctorat elaborate de Hlipcă Adriana: Răspunderea în dreptul constituțional (studiu juridico-comparativ) (Teză de doctor în drept. Chișinău, 2010) având ca scop cercetarea aprofundată a esenței și a conținutului răspunderii în dreptul constituțional cu referire directă doar la răspunderea Șefului statului, a Guvernului și a membrilor lui și B. Slipenschi: Influența formei de guvernare asupra dezvoltării instituției șefului statului (Teză de doctor în drept. Chișinău, 2006, 141 p.), dar și a S. Goriuc: Locul și rolul Președintelui Republicii Moldova în sistemul autorităților publice și în asigurarea echilibrului în societate (Teză de doctor în drept. Chișinău, 2006, 120 p.)

Din perspectivă doctrinară, răspunderea patrimonială în dreptul muncii a fost tratată de autorii: A. Țiclea, T.I. Ștefănescu, V.I. Câmpenau. În plan legislativ, în România, este reglementată răspunderea patrimonială, fiind înlăturată răspunderea materială consacrată anterior sub imperiul vechiului Cod al muncii. Răspunderea materială a constituit, de asemenea, obiect de studiu pentru reprezentanții doctrinei juridice. În doctrina autohtonă, autori precum S. Popescu, G. Vrabie, Gh. Lupu, au abordat aspecte fundamentale ale

răspunderii juridice, tratând implicit, din anumite perspective și răspunderea materială. Răspunderea materială continuă să fie reglementată și astăzi în țara noastră prin dispozițiile Ordonanței Guvernului privind răspunderea materială a militarilor incidentă și salariaților civili din cadrul unităților militare. În literatura juridică recentă din Republica Moldova am identificat studii privind răspunderea materială aparținând autorilor A. Giurcău „Răspunderea materială (patrimonială) a magistraților pentru erori judiciare” și T. Negru și C. Scorțescu „Răspunderea materială”, conform cărora în Republica Moldova Codul Muncii din 2003 instituind principiile răspunderii materiale, statornicite în jurisprudență, consacră pentru prima dată răspunderea materială nu doar pentru repararea prejudiciului material dar și pentru repararea prejudiciului moral.

Relativ la configurarea răspunderii materiale ca formă a răspunderii juridice, merită menționat studiul doctoral elaborat de A. Giurcău cu titlul „Răspunderea materială - modalitate a răspunderii juridice”, conform căruia, în prezent, este reclamat studiul răspunderii materiale ca o formă interramurală de răspundere juridică.

În ceea ce privește răspunderea juridică penală, la baza cercetării noastre au stat operele autorilor: G. Antoniu, M. Basarab, C. Bulai, V. Dongoroz, N. Giurgiu, I. Oancea, M. Udroi, F. Streteanu, S. Bogdan. Relativ la răspunderea penală, am identificat studii dedicate acestei forme de răspundere juridică și în doctrina juridică din Republica Moldova reprezentată de autorii: N. Manole, Gh. Alecu, M. Dogaru, M. Dogaru, L. Simion, N. Paroșanu.

Răspunderea penală obiectivă generează, în doctrina juridică autohtonă dar și în doctrina juridică din străinătate reale controverse. Tributar principiului legalității incriminării *nullum crimen sine culpa* (nici o infracțiune nu există în afară de lege), legiuitorul român nu recunoaște explicit o răspundere penală obiectivă, axată exclusiv pe legătura de cauzalitate dintre faptă și rezultat. Negarea răspunderii penale obiective vine în întâmpinarea unei tradiții îndelungate care a perpetuat dogma răspunderii penale bazate pe vinovăție postulată de școala clasică de drept penal. Complexitatea și ambiguitatea acestei probleme a generat în doctrina juridică autohtonă rezerve privind tratarea răspunderii penale obiective în dezbaterile doctrinare. Cu toate acestea există referințe la diverse forme de răspundere juridică penală obiectivă la autori precum G. Antoniu [9, p.199] și V.Pașca [243, p.23], F. Streteanu [281, p. 396-398] sau S. Bogdan [33, p. 143].

Ne raliem autorilor care susțin teza conform căreia răspunderea juridică ce antrenează aplicarea măsurilor de siguranță nu poate fi, decât o răspundere obiectivă, care are un caracter eminent preventiv [243, p. 23]. În accepțiunea altor autori, măsurile de siguranță cu caracter medical curativ nu ar putea fi sancțiuni penale deoarece sunt luate în favoare făptuitorului și pot fi dispuse în mod provizoriu de organele de urmărire penală, or, numai organele de judecată pot aplica sancțiuni penale [26, p.292]. Se susține totodată că măsurile de siguranță nu ar putea avea caracter de constrângere, deoarece ocrotirea sănătății

persoanei nu poate avea caracter de constrângere și prin ele nu s-ar aduce o restrângere a libertății persoanei. Aceste argumente ar putea face să se clatine teoria răspunderii penale obiective creionate de V. Pașca însă nu sunt de natură să ne abată de la poziția acestui autor pe care o susținem în totalitate.

Un bilanț al evoluției legislative menit să confere un nou vector obiectivelor, principiilor și funcțiilor răspunderii juridice constă în apariția unor forme noi de răspundere juridică precum răspunderea financiară, răspunderea medicală, răspunderea profesioniștilor, etc.

Actualmente, în literatura juridică de specialitate, s-au conturat teorii diferite privind locul răspunderii financiare în sistemul de drept al răspunderii juridice. În România și în Republica Moldova, răspunderea financiară nu este abordată ca fiind o formă distinctă de răspundere juridică. Doctrinarii români, tratând evaziunea fiscală, controlul financiar dar și rolul Curții de Conturi în domeniul financiar, analizează încălcările din acest domeniu ca fiind contravenții sau infracțiuni. În România am identificat teorii privind răspunderea financiară la autori precum D.D. Șaguna, D. Șova, D.D. Șaguna, M.A. Rațiu, Gh. Alecu, E. Bălan, I. Turcu.

În Republica Moldova, răspunderea financiară a fost abordată de autori precum A. Armeanic, Gh. Costachi, I. Iacob, A. Procopovici. Profesorul D. Baltag a identificat în literatura juridică de specialitate tendințele actuale relative la răspunderea financiară. Potrivit unei tendințe, răspunderea financiară trebuie tratată ca fiind formă distinctă a răspunderii juridice. O altă tendință vizează manifestarea răspunderii contravenționale sub două forme: răspunderea financiară și răspunderea fiscală, iar potrivit altei tendințe răspunderea financiară se manifestă sub forma răspunderii fiscale și bugetare. În sfârșit, răspunderea financiară constituie o formă de răspundere care, în viitor, își va afirma particularitățile specifice, din perspectiva unei alte tendințe [19, p.146]. În Republica Moldova, teza de doctor elaborată de A. Procopovici reprezintă o primă încercare de a demonstra existența răspunderii financiare drept formă distinctă de răspundere juridică.

Opinăm în sensul că, dreptul financiar reprezintă o ramură distinctă de drept care, în timp, s-a delimitat de dreptul administrativ în condițiile specializării legislației. Evident, delimitarea nu a intervenit parțial prin menținerea răspunderii juridice în sfera dreptului administrativ; existența răspunderii reprezintă un semn al metodei reglementării relațiilor sociale din perspectivă juridică dar și un argument în susținerea independenței ramurii de drept.

Controversele și frământările de la începutul secolului al XX-lea, au impulsionat legiuitorul contemporan să depună toate diligențele pentru conturarea unor soluții, cu aplicabilitate concretă, în materia responsabilității medicale, prin individualizarea dreptului comun în materia răspunderii civile, întrucât „principiul responsabilității pentru daunele provocate altuia face parte din patrimoniul juridic al oricărei națiuni civilizate”.

În doctrina juridică recentă, odată cu intrarea în vigoare a Legii privind reforma în domeniul sănătății, recunoscut ca fiind un autentic Cod al sănătății, s-a acreditat ideea conturării unei noi ramuri de drept, dreptul medical, situată la granița dreptului public cu dreptul privat. Răspunderea medicală a fost tratată de autori precum F. I. Mangu „Malpraxisul medical. Răspunderea civilă medicală”, I.F.Popa „Răspunderea civilă medicală”, A.T.Moldovan „Dreptul medical-ramură distinctă de drept”, „Tratat de drept medical”, G. Năsui „Practica medicală. Ghid juridic”, „Malpraxisul medical. Particularitățile răspunderii civile medicale”, R. Ozun, E. Poenaru „Medic, societate, răspundere. Responsabilitatea profesională și socială a medicului”, E. Lupan „Raporturile juridice de protecția mediului de viață a populației”, L.R. Boilă „Răspunderea profesioniștilor în dreptul medical-o nouă ipoteză de răspundere civilă”, „Discuții privitoare la natura juridică a răspunderii civile a medicului față de pacientul său”, „Natura juridică a răspunderii civile a personalului medical în dreptul român” , I. Turcu „Dreptul sănătății. Frontul comun al medicului și juristului”, Faigher A. „Riscul în activitatea medicală”.

În contextul evoluțiilor legislative, doctrinare și jurisprudențiale în materia răspunderii medicale, apreciem că răspunderea civilă medicală este o răspundere specială, indiferent dacă raportul juridic născut între pacient și medic, respectiv furnizor de servicii medicale sunt de natură contractuală sau extracontractuală, adică legală.

Răspunderea juridică prezintă multiple particularități și în domeniul protecției mediului. Deși, încercările de a crea un delict propriu vătămării mediului, menit să reprime, la nivel global, ilicitul ecologic nu au condus către un rezultat concret, în doctrina juridică se admite constant că mugurii unei reforme, din perspectivă ecologică, relativ la principalele forme de răspundere, au apărut. Relativ la construcția și evoluția răspunderii în dreptul mediului, în plan doctrinar, se remarcă autori, precum M. Duțu, A. Duțu „Dreptul mediului”, E. Lupan „Dreptul la îndemnizație a victimei poluării”, M. Pătrăuș „Răspunderea civilă pentru dauna ecologică”, Marinescu D. ș.a. În doctrina moldovenească am identificat o serie de lucrări destinate studiului răspunderii în dreptul mediului, dintre care amintim pe cele mai reprezentative, aparținând autorilor: Ș. Belecciu, A. Rotaru „Politica de mediu a Republicii Moldova-cadru general de realizare a protecției mediului înconjurător”, S. Arnăuț „Răspunderea juridică în dreptul mediului”, M. Solomon „Cauzele care exclud răspunderea civilă pentru daunele ecologice”, C. Kirmici „Răspunderea civilă pentru prejudiciul cauzat de produse defectuoase, conform directivei 85/374/CEE” , V. Ursu „Unele probleme ce vizează răspunderea penală și administrativă pentru nerespectarea legislației ecologice”.

În opinia noastră, în dreptul național, regimul juridic al răspunderii civile în domeniul protecției mediului prezintă o serie de particularități menite să-i confere statutul unei răspunderi speciale.

În prezent, în literatura juridică de specialitate se vorbește despre configurarea unui veritabil drept al consumatorilor, o instituție juridică hibridă și complexă, compusă din norme de drept civil, penal, administrativ, etc. Autori care au manifestat interes în această materie sunt I. Fl. Popa „Obligația de

securitate-mijloc de protecție a consumatorului”, C. Teleagă „Principiul precauției și viitorul răspunderii civile”. În opinia noastră, regimul juridic al răspunderii pentru pagubele generate de produsele cu defecte, reglementat prin norme imperative, de ordine publică prezintă o serie de particularități și semne menite să-i confere statutul unei răspunderi juridice distincte.

În sistemele occidentale de drept este reglementată răspunderea profesioniștilor, fiind guvernată de principii tradiționale și relativ stabile. Răspunderea profesioniștilor a fost abordată atât în doctrina juridică autohtonă dar, cu precădere în doctrina din străinătate de autori precum L.R. Boilă „Răspunderea profesioniștilor în dreptul medical-o nouă ipoteză de răspundere civilă”, Ph. Le Tourneau „Responsabilitate civile professionnelle”. În doctrina juridică din Republica Moldova merită amintit studiul autorului O. Chicu „Unele elemente ale răspunderii profesioniștilor” care trece în revistă evoluția și practica statelor privind răspunderea profesioniștilor, trasând obiectivele pe care se structurează problemele reale ale răspunderii profesionale.

Apreciem că regimul juridic al răspunderii civile a diferitelor categorii de profesioniști transcede distincția clasică dintre răspunderea delictuală sau extracontractuală și răspunderea contractuală precum și distincția dintre răspunderea civilă și orice altă răspundere patrimonială. Răspunderea civilă a diferitelor categorii de profesioniști este, în opinia noastră, o răspundere specială pentru prejudiciile cauzate circumscrisă răspunderii profesionale sau a profesioniștilor

Scopul și obiectivele tezei. Teza de doctorat are ca scop identificarea diferitelor forme de manifestare a răspunderii juridice prin prisma apariției, evoluției și funcționării lor, a locului și rolului acestor forme în construcția normativă de drept a răspunderii juridice.

Cercetarea doctorală tinde la identificarea fațetelor răspunderii juridice în scopul evidențierii genezei diverselor concepte asupra acestui fenomen juridic, în contextul transformărilor legislative din România și Republica Moldova. Totodată ne-am propus realizarea unui studiu complex de analiză juridică comparativă, mai întâi de toate, prin prisma teoriei generale a dreptului, a apariției, evoluției și funcționării formelor răspunderii juridice, atât în baza reglementărilor existente în Republica Moldova, cât și în baza reglementărilor legale din România. O importanță deosebită acordăm cercetării locului și rolului formelor răspunderii juridice în construcția normativă de drept a răspunderii juridice, elaborării instrumentarului de identificare a formelor și modalităților de realizare structurală a răspunderii juridice dar și reconfigurării noțiunii de structură a formelor răspunderii juridice.

Atingerea scopului propus implică realizarea următoarelor obiective:

- identificarea fațetelor răspunderii juridice și reconfigurarea noțiunii de structură a formelor răspunderii juridice;
- determinarea elementelor structurale ale sistemului răspunderii juridice;

- definirea sintagmelor de formă, modalitate și manifestare concretă de realizare a răspunderii juridice;
- stabilirea nivelului de reglementare juridică a formelor răspunderii juridice;
- identificarea criteriilor de delimitare a formelor de răspundere juridică;
- argumentarea independenței formelor răspunderii juridice și identificarea rolului și a locului formelor răspunderii juridice în construcția normativă de drept a răspunderii juridice;
- reflectarea principalelor lacune depistate în cadrul cercetării științifice și trasarea elementelor de perspectivă în scopul transunerii lor în legislație dar și în practica aplicării normelor juridice, contribuind astfel la dezvoltarea legislației și la eliminarea erorilor în aplicarea normelor juridice specifice formelor răspunderii juridice;
- determinarea principalelor direcții de perfecționare a reglementărilor juridice din domeniile cercetate, contribuind la reformarea legislației din România și Republica Moldova și constituind o garanție a legalității angajării răspunderii juridice, în oricare din formele acesteia.

Metodologia cercetării științifice. Metodele de cercetare a formelor răspunderii juridice în dreptul intern sunt unele clasice, destinate atingerii obiectivelor tezei de doctorat. Am utilizat următoarele metode de bază: metoda interpretării doctrinelor și conceptelor științifice existente; metoda logică; metoda istorică; metoda sistematică; metoda comparativă; metoda analizei și sintezei.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în faptul că teza constituie un prim studiu amplu a doctrinei juridice și a cadrului normativ privind formele răspunderii juridice, în contextul transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, în dreptul intern, în vederea identificării fațetelor răspunderii juridice și reconfigurării noțiunii de structură a formelor răspunderii juridice. Printr-o analiză multilaterală și detaliată și, nu în ultimul rând, critică, studiul nostru constituie o abordare cu o reală utilitate practică a formelor răspunderii juridice tradiționale și netradiționale, în contextul modificărilor legislative consacrate în România și în Republica Moldova, a locului și a rolului lor în garantarea ordinii de drept din cele două state.

Cercetarea problemei științifice ne-a autorizat să formulăm următoarele *elemente de noutate*:

- reconfigurarea noțiunii de structură a formelor răspunderii juridice;
- determinarea elementelor structurale ale sistemului răspunderii juridice: formă, modalitate și manifestare a răspunderii juridice;
- formularea definiției sintagmelor de formă, modalitate și manifestare concretă de realizare a răspunderii juridice;

- argumentarea autonomiei unor noi forme ale răspunderii juridice configurate în contextul noilor transformări legislative, consacrate în dreptul intern și identificarea rolului și a locului lor în construcția normativă de drept a răspunderii juridice;
- reflectarea principalelor lacune depistate în cadrul cercetării științifice relative la regimul juridic al diferitelor forme ale răspunderii juridice și trasarea elementelor de perspectivă în scopul transpunerii lor în legislație dar și în practica aplicării normelor juridice, contribuind astfel la dezvoltarea legislației și la eliminarea erorilor în aplicarea normelor juridice specifice formelor răspunderii juridice;
- determinarea principalelor direcții de perfecționare a reglementărilor juridice din domeniile cercetate, contribuind la reformarea legislației din România și Republica Moldova și constituind o garanție a legalității angajării răspunderii juridice, în oricare din formele acesteia.

Problema științifică soluționată constă în elaborarea instrumentarului de identificare a formelor și modalităților de realizare structurală a răspunderii juridice, fapt care a condus la clarificarea pentru teoreticienii și practicienii din domeniul dreptului a formelor și modalităților respective, orientând utilizarea și valorificarea lor în toate ramurile dreptului.

Importanța teoretică a lucrării rezidă în reconfigurarea noțiunii de structură a formelor răspunderii juridice, determinarea și definirea conceptului de formă, modalitate și manifestare a răspunderii juridice, în identificarea formelor răspunderii juridice din perspectiva transformărilor legislative și, nu în ultimul rând, în demonstrarea configurării unor noi forme de răspundere juridică, în determinarea și analizarea semnelor acestora.

Valoarea aplicativă a lucrării. Abordările teoretice reflectate în cuprinsul lucrării vor înlesni apariția și dezvoltarea unor noi studii sau cercetări privind diferitele forme ale răspunderii juridice, fiind destinate să dezvolte sau să completeze instituții proprii teoriei generale a dreptului sau specifice altor ramuri de drept și pot fi avute în vedere atât în procesul de învățământ dar și în procesul de elaborare a actelor normative, contribuind la reformarea legislației din România și Republica Moldova.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere. La finalul cercetării, raportat la obiectivele propuse au fost obținute următoarele rezultate:

- s-au identificat fațetele răspunderii juridice și s-a reconfigurat noțiunea de structură a formelor răspunderii juridice;
- s-au determinat elementele structurale ale sistemului răspunderii juridice;
- s-au definit sintagmele de formă, modalitate și manifestare concretă de realizare a răspunderii juridice;
- s-a stabilit nivelul de reglementare juridică a formelor răspunderii juridice;

- s-au evidențiat criteriile de delimitare a formelor de răspundere juridică;
- s-a argumentat independența formelor răspunderii juridice și s-a identificat rolul și locul formelor răspunderii juridice în construcția normativă de drept a răspunderii juridice;
- s-au reflectat principalele lacune depistate în cadrul cercetării științifice și s-au trasat elementele de perspectivă în scopul transunerii lor în legislație dar și în practica aplicării normelor juridice, contribuind astfel la dezvoltarea legislației și la eliminarea erorilor în aplicarea normelor juridice specifice formelor răspunderii juridice;
- s-au determinat principalele direcții de perfecționare a reglementărilor juridice din domeniile cercetate, contribuind la reformarea legislației din România și Republica Moldova și constituind o garanție a legalității angajării răspunderii juridice, în oricare din formele acesteia.

Implementarea rezultatelor științifice: concluziile teoretice ale lucrării, elementele de noutate și recomandările formulate sunt utilizate în procesul de studii la predarea cursului „Teoria răspunderii și responsabilității juridice” în cadrul ULIM și a Universității Spiru Haret, Facultatea de Științe Juridice, Politice și Administrative din București.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Rezultatele prezentului studiu doctoral au fost reflectate prin intermediul unor comunicări științifice prezentate în cadrul unor manifestări științifice naționale și internaționale, dintre care amintim: „Răspunderea penală a persoanei juridice” [47], „Medical civil liability. Legal nature” (Răspunderea medicală) [48], Scurte considerații privind răspunderea juridică pentru malpraxisul medical” [49], „Cercetări științifice în domeniul formelor răspunderii juridice” [50], „Răspunderea civilă delictuală în sistemul de drept național” [51], „Metode și forme de racordare a formelor răspunderii juridice autohtone la standardele și valorile europene” [52], „Aspecte controversate privind formele răspunderii juridice în dreptul intern” [53], „Impactul progresului economic, social și tehnic asupra formelor răspunderii juridice” [54], „Considerații privind conceptul de răspundere civilă preventivă sau anticipativă” [55].

Volumul și structura tezei. Cercetarea doctorală debutează cu o introducere, cu titlu de inițiere, în studiul privind formele răspunderii juridice în dreptul intern. Teza este structurată în patru capitole, urmate de concluzii și recomandări. Teza de doctorat, cuprinde, de asemenea, lista bibliografiei utilizate, adnotarea, cuvintele cheie ale lucrării și lista abrevierilor utilizate în teză.

Cuvintele cheie: răspunderea juridică, responsabilitate, formele răspunderii juridice, răspunderea civilă, răspunderea penală, răspunderea administrativă, răspunderea constituțională, delict.

CONȚINUTUL TEZEI

Cercetarea doctorală debutează cu o *Introducere*, cu titlu de inițiere, în studiul privind formele răspunderii juridice în dreptul intern. Partea introductivă a studiului doctoral constituie argumentarea științifică a temei propuse pentru cercetare și cuprinde următoarele compartimente: actualitatea și importanța temei investigate, gradul de cercetare al temei, scopul și obiectivele propuse spre realizare, noutatea științifică a rezultatelor obținute, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, baza metodologică, modalitatea de aprobare a rezultatelor cercetării și concluziile cercetării.

Sumarul compartimentelor tezei. Teza de doctorat este compusă din: „*Introducere*”, care reprezintă o caracteristică generală a fenomenului cercetat, o inițiere în studiu; *patru capitole* – în care sunt studiate aspectele fundamentale ce țin de evidențierea detaliată atât a scopului dar și a obiectivelor propuse; „*Concluzii generale și recomandări*” care reflectă concluziile și recomandările derivând din tema cercetării; „*Bibliografia*” (*surse*) care constituie cadrul documentar și doctrinar al tezei de doctorat.

În Capitolul I „*Analiza situației științifice în domeniul formelor răspunderii juridice și identificarea problemelor de cercetare*” sunt analizate teoriile reprezentanților literaturii de specialitate din țară și din străinătate relative la conceptul, chintesența și caracterul teoretico-practic al formelor răspunderii juridice. Am sintetizat, de asemenea, studiile științifice relevante relative la tema tezei de doctorat și am analizat actele normative adoptate în România dar și în Republica Moldova în domeniul răspunderii juridice, în general, și a formelor răspunderii juridice, în special. Acest capitol cuprinde compartimente care tratează tendințele actuale în abordarea teoretico-științifică a formelor răspunderii juridice în cercetările doctrinarilor contemporani și nivelul de reglementare juridică a diverselor forme de răspundere juridică.

Teza de doctorat constituie un prim studiu amplu destinat identificării tendințelor actuale în abordarea teoretico-științifică a formelor răspunderii juridice în cercetările doctrinarilor contemporani și a cadrului normativ privind formele răspunderii juridice în dreptul intern, în contextul transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, în România și în Republica Moldova, în vederea evidențierii fațetelor răspunderii juridice și reconfigurării noțiunii de structură a formelor răspunderii juridice. Apreciem că un studiu amplu privind formele răspunderii juridice sub imperiul noilor reglementări consacrate atât în legislația românească, dar și în legislația Republicii Moldova, este actual și deopotrivă important pentru teoria generală a dreptului, făcând posibilă conturarea unor noi abordări în materia formelor răspunderii juridice.

Aspectele studiate pe parcursul prezentului capitol impun formularea unor concluzii, privind analiza situației științifice în domeniul formelor răspunderii juridice în dreptul intern :

1. Un studiu amplu privind formele răspunderii juridice sub imperiul noilor reglementări consacrate atât în legislația românească, dar și în legislația Republicii Moldova, este actual și deopotrivă important pentru teoria generală a dreptului, făcând posibilă conturarea unor noi abordări în materia formelor răspunderii juridice. Analiza actelor normative incidente în diferite ramuri ale răspunderii juridice ne permite să concluzionăm în sensul că procesul conturării sau configurării formelor răspunderii juridice este supus unei continue evoluții, din perspectiva reconfigurării realității sociale, sub imperiul modificărilor legislative.

2. Reflecțiile expuse, privite în ansamblul lor, ne îndreptățesc să concluzionăm în sensul că, actualmente, nu există un studiu care să sintetizeze și să structureze toate formele răspunderii juridice din perspectiva transformărilor legislative din România și Republica Moldova. Există lucrări destinate cercetării unei forme concrete de răspundere juridică, autorii acestora tratând astfel într-o manieră dispersată formele răspunderii juridice, fără a sintetiza rezultatele într-un studiu unic.

3. Fenomenele juridice relative la problematica prezentată, lipsite de o interpretare omogenă în doctrină, reclamă un studiu aprofundat, orientat spre identificarea esenței juridice a răspunderii juridice și a formelor ei de manifestare, configurarea unui tablou polivalent al realizării acestora și armonizarea lor la exigențele actuale, conformarea normelor materiale și procesuale, contribuind astfel la îmbunătățirea procesului de reglementare juridică a fenomenului studiat.

4. Teza de doctorat constituie un prim studiu amplu destinat identificării tendințelor actuale în abordarea teoretico-științifică a formelor răspunderii juridice în cercetările doctrinarilor contemporani și a cadrului normativ privind formele răspunderii juridice în dreptul intern, în contextul transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, în România și în Republica Moldova, în vederea evidențierii fațetelor răspunderii juridice și reconfigurării noțiunii de structură a formelor răspunderii juridice, în scopul clarificării pentru teoreticienii și practicienii din domeniul dreptului a formelor și modalităților respective, orientând utilizarea și valorificarea lor în toate ramurile dreptului.

Capitolul 2 intitulat „Conceptul și fundamentele structurale ale configurării formelor răspunderii juridice” debutează cu cercetarea aspectelor cu caracter general-teoretic relative la instituția răspunderii juridice în vederea identificării conceptului și fundamentelor structurale ale configurării formelor răspunderii juridice, argumentat de faptul că identificarea trăsăturilor formelor răspunderii juridice este condiționată, în opinia noastră, de identificarea trăsăturilor răspunderii juridice. Capitolul II înglobează în structura sa compartimente care vizează: probleme actuale în cunoașterea esenței și conținutului răspunderii juridice, criteriile de delimitare structurală a formelor răspunderii juridice și definirea sintagmelor de formă, modalitate și manifestare concretă a realizării răspunderii juridice.

În cadrul celui de-al doilea capitol am analizat conceptul, chintesența și evoluția răspunderii juridice, am subliniat importanța și locul răspunderii civile în ansamblul răspunderii juridice dar și

impactul progresului economic, social și tehnic asupra evoluției răspunderii juridice. Cercetarea teoretică a instituției răspunderii juridice a avut ca premisă multitudinea și complexitatea definițiilor oferite de către reprezentanții literaturii de specialitate, opiniile și teoriile diferite sau similare dar și modul interdisciplinar sau singular de abordare a răspunderii juridice.

Totodată, am tins la elaborarea instrumentarului de identificare a formelor și modalităților de realizare structurală a răspunderii juridice, de natură să contribuie la clarificarea pentru teoreticienii și practicienii din domeniul dreptului a formelor, modalităților și manifestărilor răspunderii juridice, orientând utilizarea și valorificarea lor în toate ramurile dreptului.

Pornind de la premisa existenței unei insuficiente abordări a instituțiilor juridice cercetate în teza de doctorat, grefată pe dorința de cercetare, documentare, comprehensiune și înlăturare a lipsurilor constatate, am identificat criteriile de delimitare structurală a formelor răspunderii juridice și am definit atât conceptul de răspundere juridică, coroborând termenul „răspundere” cu termenul de „responsabilitate” dar și conceptul de formă, modalitate și manifestare a răspunderii juridice. Cercetarea teoretică a instituției răspunderii juridice a avut ca premisă multitudinea și complexitatea definițiilor oferite de către reprezentanții literaturii de specialitate, opiniile și teoriile diferite sau similare dar și modul interdisciplinar sau singular de abordare a răspunderii juridice.

Din perspectiva identificării fațetelor răspunderii juridice și a configurării structurii răspunderii juridice, am identificat, printr-un studiu amplu a doctrinei juridice și a cadrului normativ privind formele răspunderii juridice în dreptul intern, în contextul transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, în România și în Republica Moldova, următoarele elemente structurale ale sistemului răspunderii juridice: formele răspunderii juridice, modalitățile răspunderii juridice și manifestările răspunderii juridice.

Analiza aspectelor evocate în acest capitol ne permite formularea următoarelor concluzii, relative la abordarea teoretico-științifică și identificarea formelor răspunderii juridice.

1. Analizând problemele actuale relative la esența și conținutului răspunderii juridice am constatat faptul că în prezent în doctrina juridică nu există o viziune unitară privind conceptului și esența răspunderii juridice. În doctrina juridică s-au identificat multiple și variate modalități de interpretare a noțiunii de „răspundere juridică”, cele mai răspândite fiind următoarele: răspunderea juridică este o sancțiune, o pedeapsă care prevede o măsură de constrângere a delincventului de către stat; obligația juridică a persoanei vinovate de săvârșirea unui delict să suporte pedeapsa; raport juridic în cadrul căruia delincventul suportă o măsură de constrângere aplicată de stat. Trebuie amintită și concepția răspunderii juridice ca fenomen complex ce include aspectele retrospectiv și cel pozitiv, având un caracter mai general în comparație cu celelalte concepții anterior invocate. În drept pot fi identificate și alte interpretări ale răspunderii juridice care, în ultimă instanță, se circumscriu uneia dintre cele patru concepții mai sus amintite.

2. Considerăm că o analiză completă a răspunderii juridice impune abordarea acestei instituții juridice atât din perspectiva săvârșirii unei fapte ilicite dar și din perspectiva adoptării unui comportament licit. Totodată apreciem ca nu se impune reunirea, într-un concept unic a răspunderii juridice analizată în legătură cu săvârșirea unei fapte ilicite și a răspunderii juridice analizată în legătură cu săvârșirea unui comportament licit, urmând ca cele două concepte responsabilitatea și răspunderea juridică să fie distinct definite. Totodată, în opinia noastră, răspunderea juridică și sancțiunea juridică sunt noțiuni distincte, răspunderea juridică reprezentând cadrul juridic de realizare a sancțiunii.

3. Analiza diferitelor modalități de interpretare a noțiunii de „răspundere juridică” este esențială întrucât doar astfel putem identifica acele abordări care corespund într-o mai mare măsură misiunii de a evidenția rolul răspunderii juridice în realitatea juridică a societății. Putem afirma că variantele de interpretare și înțelegere a răspunderii juridice, anterior expuse, nu se exclud ci, dimpotrivă, se completează reciproc reprezentând un moment esențial în încercarea de cunoaștere a acestui fenomen complex.

4. Pornind de la premisa existenței unei insuficiente abordări a instituțiilor juridice cercetate în teza de doctorat, grefată pe dorința de cercetare, documentare, comprehensiune și înlăturare a lipsurilor constatate, am identificat diferite forme de manifestare a răspunderii juridice în funcție de următoarele criterii de clasificare: în funcție de cele două mari diviziuni ale dreptului, în funcție de sediul legal al reglementărilor aplicabile, din perspectiva apartenenței normelor juridice încălcate la una din ramurile de dreptului, în funcție de criteriul naturii și importanței sociale a interesului lezat prin fapta ilicită, din perspectiva scopului urmărit, raportat la modalitatea de declanșare a răspunderii juridice, după caracteristicile calității subiectelor trase la răspundere, după calitatea specială a subiectului răspunderii juridice, în funcție de criteriul fundamentului răspunderii juridice, raportat la circumstanțele personale ale autorului faptei, după caracterul tradițional al normelor care consacră formele răspunderii juridice. Identificarea criteriilor și clasificarea formelor răspunderii juridice, contribuie, sub aspect teoretic, la determinarea naturii juridice a răspunderii juridice incidente, iar sub aspect practic tinde la configurarea regimului juridic al diferitelor forme ale răspunderii juridice, având în vedere interferența și cumulul dintre formele răspunderii juridice.

5. Considerăm că apartenența ramurală a normelor constituie principalul criteriu de clasificare a răspunderii juridice în forme, toate celelalte criterii nefiind susceptibile să reflecte semnele specifice ale răspunderii și ale naturii sale juridice. Apreciem că trebuie să existe o formă corespunzătoare a răspunderii juridice în cadrul fiecărei ramuri de drept distincte. În procesul complex de delimitare în forme a sistemului răspunderii juridice sunt determinante proprietățile specifice ale obiectului și metodei reglementării juridice care coferă astfel posibilitatea de a configura sistemul răspunderii juridice, legătura sa cu sistemul dreptului, apartenența ramurală a formelor răspunderii juridice, interpenetrarea

dar și punctele de întâlnire a diferitelor forme ale răspunderii juridice. Existența unei răspunderi juridice distincte constituie unul din semnele ce definește independența ramurii de drept.

6. În opinia noastră, criteriul esențial al independenței unei noi forme de răspundere este independența însăși a ramurii de drept corespunzătoare dar și particularitățile obiectului și metodei de reglementare a ramurii de drept și a formei de răspundere corelativă. Apreciem ca fiind criterii suplimentare ale independenței unei forme de răspundere juridică concretă: baza normativă constând în legislația specială; răspunderea juridică concretă reprezintă obligația ce se naște urmarea nesocotirii unor norme juridice speciale; răspunderea juridică concretă este obligația de a suporta constrângerea statală concretizată în măsuri proprii legislației speciale; dispune de un sistem sancționator propriu, de termene de prescripție speciale și se realizează conform unei proceduri specifice.

7. Cercetând abordările existente în doctrina contemporană privind esența și natura juridică a diferitelor forme de răspundere juridică, raportat la faptul că definiția răspunderii juridice trebuie să reflecte caracterele sau trăsăturile comune tuturor formelor de răspundere juridică, pledăm pentru următoarea definiție: răspunderea juridică reprezintă un raport juridic alcătuit dintr-un complex de drepturi și obligații conexe, instituite prin norme juridice, care ia naștere urmarea săvârșirii unei fapte ilicite, constituind cadrul de realizare a constrângerii de stat, prin aplicarea sancțiunilor juridice în vederea restabilirii ordinii de drept.

8. În prezentul studiu doctoral, am tins la elaborarea instrumentarului de identificare a formelor și modalităților de realizare structurală a răspunderii juridice, de natură să contribuie la clarificarea pentru teoreticienii și practicienii din domeniul dreptului a formelor, modalităților și manifestărilor răspunderii juridice, orientând utilizarea și valorificarea lor în toate ramurile dreptului. Pledăm pentru următoarele definiții ale elementelor structurale ale sistemului răspunderii juridice: *forma răspunderii juridice* poate fi definită în opinia noastră ca fiind regimul juridic al răspunderii proprii unei anumite categorii de ilicit, regim juridic instituit prin categoriile de norme juridice transpuse în conținutul instituției răspunderii juridice relative la conduita ilicită, condițiile care trebuie întrunite, sancțiunile și procedura care trebuie urmată; *modalitatea răspunderii juridice* poate fi definită, în accepțiunea noastră ca fiind regimul juridic special al unei forme de răspundere juridică care alcătuiește sistemul respectivei subramuri de drept, instituit prin de norme juridice speciale relative la conduita ilicită, condițiile care trebuie întrunite, sancțiunile și procedura care trebuie urmată și care nu poate exista în afara cadrului respectivei forme de răspundere; *manifestarea răspunderii juridice* poate fi definită ca fiind o ipoteză de răspundere juridică, menită să particularizeze regimul juridic al răspunderii juridice exteriorizate într-o modalitate sau alta de răspundere.

Capitolul 3 intitulat „Caracteristica formelor tradiționale ale răspunderii juridice” este destinat identificării și analizării conceptului și a esenței fiecărei forme tradiționale a răspunderii juridice.

Printr-un studiu amplu a doctrinei juridice și a cadrului normativ privind formele răspunderii juridice în dreptul intern, în contextul transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, în România și în Republica Moldova, am identificat formele tradiționale ale răspunderii juridice, prin prisma apariției, evoluției și funcționării lor, a locului și rolului acestor forme în construcția normativă de drept a răspunderii juridice: răspunderea civilă, răspunderea juridică administrativă, răspunderea juridică constituțională, răspunderea penală, cu accent pe răspunderea penală obiectivă și răspunderea patrimonială.

În acest capitol s-a realizat o analiză comparativă a formelor tradiționale ale răspunderii juridice din România și Republica Moldova, din perspectiva transformărilor legislative din cele două state, s-au reflectat principalele lacune depistate în cadrul cercetării științifice, fiind trasate elementele de perspectivă în scopul optimizării raporturilor juridice incidente și s-au determinat principalele direcții de perfecționare a reglementărilor juridice relative la formele tradiționale ale răspunderii juridice.

Analiza aspectelor evocate în acest capitol ne permite formularea următoarelor concluzii:

1. Printr-un studiu amplu a doctrinei juridice și a cadrului normativ privind formele răspunderii juridice în dreptul intern, în contextul transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, în România și în Republica Moldova, am identificat formele tradiționale ale răspunderii juridice: răspunderea juridică civilă, penală, constituțională, administrativă, patrimonială.

2. În literatura de specialitate s-a conturat concepția unanimă în sensul că răspunderea juridică civilă a avut dintotdeauna caracterul de drept comun în raport cu răspunderea proprie celorlalte ramuri de drept. Așadar, în contextul schimbărilor intervenite în societatea contemporană, marcate atât de revoluția tehnico-științifică, dar și de revoluția industrială sau informațională și care au impulsionat evoluția răspunderii juridice, au impus „evadarea din interpretarea clasică și tradițională a textelor în materie ale Codului civil și chiar adoptarea de noi reglementări pentru anumite domenii speciale”.

3. Actualmente, progresul tehnico-științific, care stă la baza unui viitor prosper, deși orientat, cu precădere, spre dezvoltare și bunăstare, poate reprezenta în egală măsură o sursă de pericol pentru natură și, implicit, pentru om. Acestea sunt premisele conturării răspunderii civile delictuale preventive, întemeiată pe ideea de precauție și prevenție, orientată spre viitor, menită să ofere protecție generației prezente și celor viitoare. În acest context, se impune reglementarea unei răspunderi civile anticipative menită să satisfacă nevoile sociale actuale, centrate pe precauție și prevenție, în defavoarea celor axate pe ideea de sancțiune și reparație, care sunt specifice răspunderii pentru evenimentele deja produse.

4. Studiind doctrina juridică, am identificat un consens de opinii relativ la configurarea răspunderii juridice ca instituție esențială a dreptului administrativ, formă energetică de constrângere statală, urmarea nașterii unui raport juridic administrativ de conflict. În domeniul dreptului administrativ s-au configurat următoarele forme de răspundere juridică: răspunderea administrativă (propriu-zisă), răspunderea contravențională și răspunderea administrativ patrimonială. Există și autori care analizează răspunderea

contravențională ca formă distinctă de răspundere juridică, iar ulterior Revoluției din 1989, ideea unui Cod al contravențiilor nu a constituit un obiectiv legislativ prioritar al perioadei de tranziție.

5. Relativ la răspunderea în dreptul constituțional, învederăm faptul că literatura de specialitate nu analizează răspunderea constituțională ca o formă distinctă de răspundere juridică. Practica constituțională confirmă necesitatea determinării și reglementării mult mai riguroase a răspunderii organelor, instituțiilor și autorităților statului, raportat și la exigența alinierii legislației noastre la *aquis*-ul comunitar. Exigența reșezării instituției răspunderii constituționale în circuitul științific este justificată, cu precădere, de fenomenele și procesele incidente în viața constituțională actuală a statelor cu democrație tânără, în special a statelor din Europa Centrală și de Est dar și a statelor din fostele republici sovietice din componența U.R.S.S. Răspunderea în dreptul constituțional reprezintă, în opinia noastră, o instituție juridică a cărei actualitate este astăzi mai pregnantă ca oricând, în contextul afirmării practicii constituționale în statele aflate în tranziție de la un regim totalitar la unul democratic

6. Răspunderea penală obiectivă generează, în doctrina juridică autohtonă dar și în doctrina juridică din străinătate reale controverse. Școala clasică de drept penal a ridicat fundamentarea răspunderii penale pe vinovăția făptuitorului la rangul de principiu iar consacrară răspunderii penale obiective în dreptul penal modern este privită de marea majoritate a autorilor contemporani ca fiind nejustificată. Deși legiuitorul român nu recunoaște explicit o răspundere penală obiectivă, axată exclusiv pe legătura de cauzalitate dintre faptă și rezultat, în literatura juridică de specialitate există autori care militează pentru admiterea acesteia în mod implicit.

Capitolul 4 intitulat „Caracteristica formelor netradiționale ale răspunderii juridice” este destinat identificării și analizării conceptului și a esenței fiecărei forme netradiționale a răspunderii juridice. Un bilanț al evoluției legislative merit să confere un nou vector obiectivelor, principiilor și funcțiilor răspunderii juridice constă în apariția unor forme noi de răspundere juridică. Din această perspectivă, printr-o analiză comparativă a transformărilor legislative din cele două state am identificat următoarele forme netradiționale de manifestare a răspunderii juridice: răspunderea medicală, răspunderea financiară, răspunderea juridică pentru vătămările aduse mediului sau pentru daune ecologice, răspunderea pentru prejudiciile cauzate de defectele produselor, răspunderea profesională, prin prisma apariției, evoluției și funcționării lor, a locului și rolului acestor forme în construcția normativă de drept a răspunderii juridice.

Analizând caracteristica formelor netradiționale ale răspunderii juridice, am învederat faptul că dreptul financiar, dreptul medical, dreptul mediului, dreptul profesional, dreptul consumatorului reprezintă ramuri distincte de drept care, în timp, s-au delimitat de alte ramuri de drept tradiționale în condițiile specializării legislației. Procesul specializării este caracteristic și dreptului financiar, dreptului medical, dreptului mediului, dreptului profesional sau dreptului consumatorului din România și

Republica Moldova care se configurează ca ramuri distincte de drept prin delimitarea de ramurile de drept tradiționale

Analiza aspectelor evocate în acest capitol ne permite formularea următoarelor concluzii:

1. În doctrina juridică recentă, odată cu intrarea în vigoare a Legii nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, s-a acreditat ideea conturării unei noi ramuri de drept, dreptul medical, situată la granița dreptului public cu dreptul privat. În contextul controverselor relative la existența acestei ramuri distincte de drept, odată cu apariția legii privind reforma în domeniul sănătății, balanța înclină în favoarea adeptilor teoriei existenței unei ramuri de drept distincte. În contextul evoluțiilor legislative, doctrinare și jurisprudențiale în materia răspunderii medicale, apreciem că răspunderea civilă medicală este o răspundere specială, indiferent dacă raportul juridic născut între pacient și medic, respectiv furnizor de servicii medicale sunt de natură contractuală sau extracontractuală, adică legală.

2. Răspunderea juridică prezintă multiple particularități în domeniul protecției mediului. Deși, încercările de a crea un delict propriu vătămării mediului, menit să reprime, la nivel global, ilicitul ecologic nu au condus către un rezultat concret, în doctrina juridică de specialitate se admite constant că mugurii unei reforme, din perspectivă ecologică, relativ la principalele forme de răspundere, au apărut. Opinăm în sensul că regimul juridic al răspunderii civile în domeniul protecției mediului prezintă o serie de particularități menite să-i confere statutul unei răspunderi speciale.

3. În prezent, în literatura juridică de specialitate se vorbește despre configurarea unui veritabil drept al consumatorilor sau consumului, o instituție juridică hibridă și complexă, compusă din norme de drept civil, penal, administrativ, etc. În opinia noastră, regimul juridic al răspunderii pentru pagubele generate de produsele cu defecte, reglementat prin norme imperative, de ordine publică prezintă o serie de particularități și semne menite să-i confere statutul unei răspunderi juridice distincte.

4. În sistemele occidentale de drept este demult reglementată răspunderea profesioniștilor. În doctrina juridică recentă s-a afirmat ca marea majoritate a obligațiilor instituite în sarcina diferitelor categorii de profesioniști sunt supuse unui proces de „decontractualizare”. Apreciem că regimul juridic al răspunderii civile a diferitelor categorii de profesioniști transcede distincția clasică dintre răspunderea delictuală și răspunderea contractuală precum și distincția dintre răspunderea civilă și orice altă răspundere patrimonială. Răspunderea civilă a diferitelor categorii de profesioniști este, în opinia noastră, o răspundere specială circumscrisă răspunderii profesionale sau a profesioniștilor

5. Actualmente, în literatura juridică de specialitate, s-au conturat teorii diferite privind locul răspunderii financiare în sistemul de drept al răspunderii juridice. În România și Republica Moldova, răspunderea financiară nu este abordată ca fiind o formă distinctă de răspundere juridică. Opinăm în sensul că, dreptul financiar reprezintă o ramură distinctă de drept care, în timp, s-a delimitat de dreptul administrativ în condițiile specializării legislației.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Extrăgând concluziile rezultate la finalul fiecărui capitol, formulăm următoarele concluzii generale:

1. Teza de doctorat constituie un prim studiu amplu destinat identificării tendințelor actuale în abordarea teoretico-științifică a formelor răspunderii juridice în cercetările doctinarilor contemporani și a cadrului normativ privind formele răspunderii juridice în dreptul intern, în contextul transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, dar și elaborării instrumentarului de identificare a formelor și modalităților de realizare structurală a răspunderii juridice, în vederea evidențierii fațetelor răspunderii juridice și reconfigurării noțiunii de structură a formelor răspunderii juridice, în scopul clarificării pentru teoreticienii și practicienii din domeniul dreptului a formelor și modalităților respective, orientând utilizarea și valorificarea lor în toate ramurile dreptului.

2. Din perspectiva identificării fațetelor răspunderii juridice și a configurării structurii răspunderii juridice, am identificat, printr-un studiu amplu a doctrinei juridice și a cadrului normativ privind formele răspunderii juridice în dreptul intern, în contextul transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, în România și în Republica Moldova, următoarele elemente structurale ale sistemului răspunderii juridice: formele, modalitățile și manifestările răspunderii juridice.

3. Printr-un studiu amplu a doctrinei juridice și a cadrului normativ privind formele răspunderii juridice, în contextul transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, în dreptul intern, am identificat formele tradiționale ale răspunderii juridice. Identificarea formelor tradiționale ale răspunderii juridice, analizarea conceptului, a regimului juridic și a esenței fiecărei forme a răspunderii juridice prezintă interes, având în vedere continua reconfigurare a realității sociale, care implică reevaluări a unor fenomene juridice, apreciate ca definitiv tranșate și ne-a permis să trasăm elementele de perspectivă în scopul optimizării raporturilor juridice incidente și să determinăm principalele direcții de perfecționare a reglementărilor juridice relative la formele tradiționale ale răspunderii juridice.

4. Un bilanț al evoluției legislative merit să confere un nou vector obiectivelor, principiilor și funcțiilor răspunderii juridice constă în apariția unor forme noi de răspundere juridică. Din această perspectivă, am identificat următoarele forme netradiționale de manifestare a răspunderii juridice: răspunderea medicală, răspunderea financiară, răspunderea juridică pentru vătămările aduse mediului sau pentru daune ecologice, răspunderea pentru prejudiciile cauzate produsele cu defecte, răspunderea profesională. Argumentarea autonomiei unor noi forme ale răspunderii juridice configurate în contextul noilor transformări legislative consacrate în dreptul intern, și identificarea rolului și a locului lor în construcția normativă de drept a răspunderii juridice a făcut posibilă reflectarea principalelor lacune relative la regimul juridic al diferitelor forme ale răspunderii juridice și determinarea principalelor

direcții de perfecționare a reglementărilor juridice din domeniile cercetate, contribuind la reformarea legislației din România și Republica Moldova și constituind o garanție a legalității angajării răspunderii juridice, în oricare din formele acestea.

Studiul aprofundat al diferitelor forme de răspundere juridică atât din perspectiva teoriei generale a dreptului cât și din perspectiva ramurilor de drept, ne-a permis formularea concluziilor de mai sus dar și a următoarelor recomandări :

I. Amplificarea studiului științific privind formele răspunderii juridice dar și extinderea și valorificarea opiniilor doctrinare din România și Republica Moldova conturate în acest domeniu, având în vedere teoriile relative la formele răspunderii juridice cercetate în teza de doctorat aparținând unor reputeți reprezentanți ai literaturii de specialitate din țară sau din străinătate, dar și propriile abordări privind formele răspunderii juridice.

II. Codificarea dreptului medical atât în România dar și în Republica Moldova, prin ordonarea sistematică a reglementărilor existente, cu luarea în considerare a particularităților domeniului, cu respectarea normelor comunitare și internaționale în materie și crearea unui mecanism care să permită viitoarelor norme să se grefeze armonios la corpul existent. Se asigură astfel unificarea și uniformizarea dispozițiilor în materie, simplificarea normelor de aplicabilitate dar și respectarea acestora.

III. Elaborarea de către specialiști și adoptarea unui Cod al mediului atât în România dar și în Republica Moldova, având în vedere inflația de reglementări legale, instabilitatea legislativă în domeniul dar și impasul în aplicarea normelor adoptate, în scopul suprimării paralelismelor și eliminării contradicțiilor. Se asigură astfel coroborarea între multiplele texte oficiale, pornind de la premisa că reglementările dispersate excesiv nu sunt respectate întrucât nu sunt cunoscute.

IV. Adoptarea unui Cod al contravențiilor în România, menit să ridice dreptul contravențional la nivelul de ramură de drept autonomă menit să răspundă în plan legislativ, doctrinar și jurisprudențial realităților politico-economice și social-culturale actuale în vederea reglementării răspunderii juridice contravenționale, antrenată urmarea săvârșirii contravențiilor.

V. Adoptarea unui Cod etic național al profesioniștilor în România și în Republica Moldova, menit să instituie norme de conduită pentru profesioniști, capabili să ofere servicii de înaltă calitate, dar și conturarea unor principii fundamentale care trebuie respectate pentru a da autoritate profesiilor liberale.

Problema științifică soluționată constă în elaborarea instrumentarului de identificare a formelor și modalităților de realizare structurală a răspunderii juridice, fapt care a condus la clarificarea pentru teoreticienii și practicienii din domeniul dreptului a formelor și modalităților respective, orientând utilizarea și valorificarea lor în toate ramurile dreptului.

LISTA LUCRĂRILOR ȘTIINȚIFICE LA TEMA TEZEI

1. Articole în diferite reviste științifice

- 1.1.** Cerchez A.M. Cercetări științifice în domeniul formelor răspunderii juridice. În: *Legea și viața*, 2014, nr. 11, p. 30-34. (0,51 c.a.).
- 1.2.** Cerchez A.M. Metode și forme de racordare a formelor răspunderii juridice autohtone la standardele și valorile europene. În: „Закон и жизнь”Издание аккредитовано Высшим советом по науке и технологическому развитию АН Молдовы. 2015, nr. 4, p. 39-42.(0,33 c.a.)
- 1.3.** Cerchez A. M. Aspecte controversate privind formele răspunderii juridice în dreptul intern. În: *Legea și viața*, 2015, nr. 4, p. 5- 10. (0,62 c.a.)
- 1.4.** Cerchez A.M. Impactul progresului economic, social și tehnic asupra formelor răspunderii juridice. În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*, 2015, nr. 2. p. 18-20.(0,66 c.a.)

2. Articole în culegeri științifice

- 2.1.** Cerchez A.M.. Răspunderea penală a persoanei juridice. În: *Analele Universității Spiru Haret București. Secțiunea Științe Juridice*, 2009, anul 7, p.319-326.(0,47 c.a.).

3. Materiale/ teze la forurile științifice

- 3.1.** Cerchez A.M. Medical civil liability. Legal nature. În: *Economic, Social and Administrative Approaches to the Knowledge-Based Organization. The 20th International Conference The Knowledge-Based Organization*. Sibiu: Academia Forțelor Terestre „Nicolae Balcescu”, 2014, p. 399-403. (0,37 c.a.)
- 3.2.** Cerchez A.M. Scurte considerații privind răspunderea juridică pentru malpraxisul medical. În: *Realități moderne în activitatea normativă a statului român. Tezele Conferinței Naționale cu participare Internațională*. București: Universitatea Spiru Haret București, 2014, p. 178-182. (0,31 c.a.)
- 3.3.** Cerchez A.M. Răspunderea civilă delictuală în sistemul de drept național. În: *Reforme de drept în Moldova, Ucraina și Georgia în contextul procesului de Eurointegrare. Tezele Conferinței Științifico-Practică Internațională*. Chișinău, 2014, p.13-18.(0,46 c.a.).
- 3.4.** Cerchez Adela Maria. Considerații privind conceptul de răspundere civilă preventivă sau anticipativă. În: *Simplificarea - imperativ al modernizării și ameliorării calității dreptului* *Lucrările Sesiunii anuale de comunicări științifice*. București: Institutul de Cercetări Juridice din cadrul Academiei Române, 2015, p. 151-158. (0,56 c.a.);
- 3.5.** Cerchez Adela Maria. Tendințe actuale în abordarea formelor răspunderii juridice în contextul noilor transformări legislative. În: *Intrarea în vigoare a noilor coduri. O primă evaluare. Lucrările Sesiunii anuale de comunicări științifice*. București: Institutul de Cercetări Juridice din cadrul Academiei Române, 2016, p. 167-175(0,56 c.a.).

BIBLIOGRAFIE

1. Adam I. *Drept civil. Obligațiile. Faptul juridic*. București: C.H. Beck, 2013. 593 p.
2. Albu I., Ursa V. *Răspunderea civilă pentru daune morale*. Cluj Napoca: Dacia, 1979. 311p.
3. Albu I. *Răspunderea civilă contractuală pentru prejudiciile nepatrimoniale*. În: *Dreptul*, 1992, nr. 8, p. 29-35.
4. Alecu Gh. *Considerații de ordin teoretic și juridic privind conceptul de răspundere penală. Relația răspundere-responsabilitate*. În: *Legea și viața*, 2009, nr. 5, p. 6-14.
5. Alecu Gh. *Drept financiar*. Constanța: Ovidius University Press, 2005. 258p.
6. Alexandresco D. *Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil român în comparațiune cu legile vechi și cu principalele legislațiuni străine*. Vol.V. Iași: Tipografia Națională, 1898. 715 p.
7. Anghel M., Deak Fr., Popa M. F. *Răspunderea civilă*. București: Științifică, 1970. 449 p.
8. Antoniu G. *Raportul de cauzalitate în dreptul penal*. București: Lumina Lex, 2001. 272 p.
9. Antoniu G. *Vinovăția penală*. Ediția a II-a. București: Academiei Române, 2002. 352 p.
10. Antoniu G, Bulai C. *Dicționar de drept penal și procedură penală*. București: Hamangiu, 2011. 960 p.
11. Aramă E. *Istoria dreptului romanesc*. Chișinău: Reclama, 2003. 200 p.
12. Armeanic A. ș.a. *Drept fiscal*. Chișinău: Museum, 2001.198p.
13. Arnăuț S. *Răspunderea juridică în dreptul mediului*. În: *Legea și viața*, 2012, nr. 6, p. 40-44.
14. Artene D.A. *Formele răspunderii juridice*. În: *Legea și viața*, 2012, nr. 7, p. 23-26.
15. Avornic Gh. *Teoria Generală a dreptului*. Chișinău: Cartier Juridic, 2004. 656 p.
16. Avornic Gh. *Tratat de teoria generală a statului și dreptului*. Vol II. Chișinău: F.E.-P. „Tipogr. Centrală”, 2010. 577 p.
17. Baltag D. *Teoria răspunderii și responsabilității juridice*. Chișinău: F.E.-P. „Tipogr. Centrală”, 2004. 437p.
18. Baltag D. *Teoria răspunderii și responsabilității juridice*. Chișinău: F.E.-P. „Tipogr. Centrală”, 2007. 440 p.
19. Baltag D. *Teoria răspunderii juridice: aspecte doctrinare, metodologice și practice*. Teză de doctor habilitat în drept. Chișinău, 2008. 292 p.
20. Baltag D. *Probleme actuale în cunoașterea esenței și conținutului răspunderii juridice*. În: *Studii Juridice Universitare*, 2009, nr. 3-4. <http://studiijuridice.md/SJU/revista-nr-3-4-2009> (vizitat 11.01.2016).
21. Baltag D. *Teoria generală a dreptului*. Chișinău: F.E.-P. „Tipogr. Centrală”, 2013. 536 p.
22. Baltag D., Tragone Gh. *Unele considerente referitoare la condițiile în care poate fi antrenată răspunderea juridică pentru fapta ilicită*. În: *Legea și viața*, 2014, nr. 7, p. 15-25.
23. Barac L. *Câteva considerații cu privire la definirea răspunderii juridice*. În: *Dreptul*, 1994, nr. 4, p. 39-41.
24. Barac L. *Răspunderea și sancțiunea juridică*. București: All Beck, 1997. 376 p.
25. Barac L. *Elemente de teoria dreptului*. București: All Beck, 2001. 304 p.
26. Basarab M. *Drept penal. Partea generală*. Vol.I. București: Lumina Lex, 1997. 480p.
27. Băieș S., Băieșu A. ș.a. *Drept civil. Drepturile reale. Teoria generală a obligațiilor*. Vol.II. Chișinău: Cartier Juridic, 2005. 526p.
28. Bălan E. *Drept financiar*. București: All Beck, 2003. 320p.
29. Belecciu Ș., Rotaru A. *Politica de mediu a Republicii Moldova-cadru general de realizare a protecției mediului înconjurător*. În: *Legea și viața*, 2009, nr. 12, p. 16-22.
30. Beligrădescu S. *Particularități ale răspunderii reparatorii a funcționarilor vamali și a comisarilor Gărzii Financiare în lumina Ordonanțelor de urgență ale Guvernului nr. 90/2003 și nr. 91/2003*. În: *Dreptul*, 2003, nr. 12, p. 37-45.
31. Bloșenco A. *Răspunderea juridică delictuală*. Chișinău: ARC, 2002. 308p.
32. Boboș Gh. *Teoria generală a dreptului*. Cluj Napoca: Dacia, 1994. 280 p.

33. Bogdan S. Drept penal. Partea specială. Vol. I. Cluj Napoca: Sfera Juridică, 2006. 306 p.
34. Boilă L.R. Răspunderea civilă delictuală obiectivă. București: C.H.Beck, 2009. 560 p.
35. Boilă L.R. Răspunderea civilă delictuală subiectivă. București: C.H.Beck, 2009. 464 p.
36. Boilă L.R. Răspunderea profesioniștilor în dreptul medical- o nouă ipoteză de răspundere civilă. În: Pandectele române, 2009, nr. 7, p. 53-70.
37. Boilă L.R., Boilă A.C. Natura juridică a personalului medical în dreptul român. În: Dreptul, 2009, nr. 5, p. 83-112.
38. Boilă L.R. Discuții privitoare la natura juridică a răspunderii profesionale legale a medicului față de pacientul său. În: Dreptul, 2011, nr. 2, p. 81-118.
39. Botomei Vasile. Răspunderea administrativă: Aspecte practico-științifice în plan comparat Republica Moldova-România. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2013. 250 p.
40. Brezoianu D. Drept administrativ. Partea Generală. București: Editura Universității Independente „Titu Maiorescu”, 2003. 452 p.
41. Bulai C. Drept penal roman. Partea generală. Vol. I. București: Șansa, 1992. 284 p.
42. Bulai C. Dreptul penal roman. Vol. II. București: Șansa, 1992. 224 p.
43. Bulai C. Manual de drept penal. Parte generală. București: All Beck, 1997. 647 p.
44. Cantacuzino M.B. Elementele dreptului civil. București: Cartea românească S.A., 1921. 762 p.
45. Călinoiu C., Duculescu V. Drept parlamentar. Edita a II-a. București: Lumina Lex, 2009. 511 p.
46. Câmpeanu V.I. Dreptul muncii. București: Didactică și pedagogică, 1967. p.314.
47. Cerchez A.M. Răspunderea penală a persoanei juridice. În: Analele Universității Spiru Haret București. Secțiunea Științe Juridice, 2009, anul 7, p.319-326.
48. Cerchez A.M. Medical civil liability. Legal nature. În: Economic, Social and Administrative Approaches to the Knowledge – Based Organization. The 20th International Conference The Knowledge - Based Organization. Sibiu: Academia Fortelor Terestre „Nicolae Balcescu”, 2014, p. 399-403.
49. Cerchez A.M.. Scurte considerații privind răspunderea juridică pentru malpraxisul medical. În: Realități moderne în activitatea normativă a statului român. Tezele Conferinței Naționale cu participare Internațională. București: Universitatea Spiru Haret, 2014, p.178-182.
50. Cerchez A.M. Cercetări științifice în domeniul formelor răspunderii juridice. În: Legea și viața, 2014, nr. 11, p. 30-34.
51. Cerchez A.M. Răspunderea civilă delictuală în sistemul de drept național. În: Reforme de drept în Moldova, Ucraina și Georgia în contextul procesului de Eurointegrare. Tezele Conferinței Științifico-Practică Internațională. Chișinău, 2014. p.13-18.
52. Cerchez A.M. Metode și forme de racordare a formelor răspunderii juridice autohtone la standardele și valorile europene. În: „Закон и жизнь” Издание аккредитовано Высшим советом по науке и технологическому развитию АН Молдовы. Chișinău, 2015, nr. 4. p. 39-42.
53. Cerchez A. M. Aspecte controversate privind formele răspunderii juridice în dreptul intern. În: Legea și viața, 2015, nr. 4, p. 5- 10.
54. Cerchez A.M. Impactul progresului economic, social și tehnic asupra formelor răspunderii juridice. În: Jurnalul juridic național: teorie și practică, 2015, nr. 2. p. 18-20.
55. Cerchez A.M. Considerații privind conceptul de răspundere civilă preventivă sau anticipativă. În: Simplificarea - imperativ al modernizării și ameliorării calității dreptului. Lucrările Sesiunii anuale de comunicări științifice. București: Institutul de Cercetări Juridice din cadrul Academiei Române, 2015, în curs de publicare.
56. Ceterchi I., Craiovan I. Introducere în teoria generală a dreptului. București: All Beck, 1998. 186p.
57. Chicu O. Aspecte istorico-teoretice privind răspunderea juridică. În: Revista Națională de Drept, 2008, nr. 9, pag. 39-43.
58. Chicu O. Unele elemente ale răspunderii profesioniștilor. În: Legea și viața, 2009, nr.7, p.48-50.
59. Ciobanu V.M.. Responsabilitatea serviciului public al justiției și judecătorului. În: Revista Română de Drept Privat, 2007, nr. 1, p. 82-89.

ADNOTARE

Cerchez Adela Maria. „Formele răspunderii juridice în dreptul intern”. Teză pentru obținerea gradului științific de doctor în drept. Specialitatea: 551.01 – Teoria generală a dreptului. Chișinău, 2016

Structura tezei: lucrarea debutează cu o introducere cu titlu de inițiere în studiul privind formele răspunderii juridice în dreptul intern. Teza este structurată în patru capitole principale, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 318 surse. Lucrarea este întinsă pe 161 pagini de text de bază iar rezultatele obținute sunt publicate în 10 lucrări științifice.

Cuvinte cheie: răspunderea juridică, responsabilitate, formele răspunderii juridice, răspunderea civilă, răspunderea penală, răspunderea administrativă, răspunderea constituțională.

Domeniul de studiu. Prezenta lucrare prezintă un studiu amplu privind determinarea conceptului de formă a răspunderii juridice și identificarea rolului și locului formelor răspunderii juridice în sistemul răspunderii juridice.

Scopul și obiectivele cercetării. Teza de doctorat are ca scop identificarea diferitelor forme de manifestare a răspunderii juridice prin prisma apariției, evoluției și funcționării lor, a locului și rolului acestor forme în construcția normativă de drept a răspunderii juridice.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în faptul că teza constituie un prim studiu amplu a doctrinei juridice și a cadrului normativ privind formele răspunderii juridice, în contextul transformărilor intervenite, pe tărâm legislativ, în dreptul intern, în vederea identificării fațetelor răspunderii juridice și reconfigurării noțiunii de structură a formelor răspunderii juridice.

Problema științifică soluționată constă în elaborarea instrumentarului de identificare a formelor și modalităților de realizare structurală a răspunderii juridice, fapt care a condus la clarificarea pentru teoreticienii și practicienii din domeniul dreptului a formelor și modalităților respective, orientând utilizarea și valorificarea lor în toate ramurile dreptului.

Importanța teoretică a lucrării rezidă în reconfigurarea noțiunii de structură a formelor răspunderii juridice, determinarea și definirea conceptului de formă, modalitate și manifestare a răspunderii juridice, în identificarea formelor răspunderii juridice din perspectiva transformărilor legislative și, nu în ultimul rând, în demonstrarea configurării unor noi forme de răspundere juridică, în determinarea și analizarea semnelor acestora.

Valoarea aplicativă a lucrării. Abordările teoretice reflectate în cuprinsul lucrării vor înlesni apariția și dezvoltarea unor noi studii sau cercetări privind diferitele forme ale răspunderii juridice, fiind destinate să dezvolte sau să completeze instituții proprii teoriei generale a dreptului sau specifice altor ramuri de drept și pot fi avute în vedere atât în procesul de învățământ dar și în procesul de elaborare a actelor normative, contribuind la reformarea legislației din România și Republica Moldova.

Implementarea rezultatelor științifice: concluziile teoretice ale lucrării, elementele de noutate și recomandările formulate sunt utilizate în procesul de studii la predarea cursului „Teoria răspunderii și responsabilității juridice” în cadrul ULIM și a Universității Spiru Haret, Facultatea de Științe Juridice, Politice și Administrative din București.

ANNOTATION

Cerchez Adela Maria. „The forms of legal liability under national law”. Thesis for obtaining scientific degree of Doctor of Laws. Specialty: 551.01 – General theory of law. Chisinau, 2016

Thesis structure: the paper begins with an introduction by way of initiating into the study regarding the forms of legal liability in national law. The thesis is divided into four chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 317 sources. The paper lays on 161 pages of main text and the results are published in 10 scientific papers.

Keywords: liability, responsibility, forms of legal liability, tort liability, criminal liability, administrative, and constitutional responsibility.

Field of study. This paper presents a comprehensive study on the determination of the concept of form of legal liability and identification of the role and place of forms of legal liability in the legal liability system.

The purpose and objectives of research. The doctoral thesis aims to identify different forms of manifestation of legal liability, through the emergence, development and their operation, of the place and role of these forms in the construction of normative law of the legal liability.

The novelty and scientific originality: lies in the fact that the thesis constitutes the first comprehensive study of the legal doctrine and legal framework, regarding the forms of legal liability in the context of the changes occurring on the legislative realm, in national law, to identify facets of legal liability and reconfigure the notion of structure of the forms of legal liability.

The solved scientific issues is to develop tools for identification of forms and ways of structural achievement of the legal liability, fact which led to the clarification, for theorists and practitioners in the law field, of forms and modalities, directing the use and their recovery in all branches of law.

The importance of the paper lies in reshaping the notion of structure of forms of legal liability, determination and definition of the form, manner and manifestation of legal liability in identifying forms of legal liability, in the light of legislative changes and, not at last, demonstrating the configuration of new forms of legal liability, in determining and analyzing their signs.

Practical value, of the work. The theoretical approaches reflected in the paper will facilitate the emergence and development of new studies or researches, regarding the various forms of legal liability, designed to develop or supplement their general theory of law institutions, or specific to other branches of law, which can be considered both, in education process and in the drafting process of the normative acts, helping to reform legislation in Romania and Moldova.

Implementation of scientific results. The results have been applied in the process of teaching the course „Theory of liability and legal responsibility” in the Free International University of Moldova and University „Spiru Haret” from Bucharest.

АННОТАЦИЯ

**Черкез Адела Мария. "Формы юридической ответственности во внутреннем праве".
Диссертация для получения научной степени доктора юридических наук. Специальность:
551.01 - Общая теория права. Кишинэу, 2016**

Структура работы: диссертация начинается со вступления, которое знакомит с основами исследования форм юридической ответственности во внутреннем праве. Работа состоит из 4 главных разделов, с общими заключениями и рекомендациями, библиографии состоящей из 317 источников. Работа занимает 161 страниц основного текста, в то время как полученные результаты опубликованы в 10 научных работах.

Ключевые слова: юридическая ответственность, ответственность, формы юридической ответственности, гражданская ответственность, уголовная ответственность, административная ответственность, конституционная ответственность.

Область исследования. Настоящая работа посвящена обширному исследованию в связи с определением понятия формы юридической ответственности и выявлением роли и места форм юридической ответственности в системе юридической ответственности.

Цель и задачи исследования. Цель докторской диссертации состоит в установлении форм проявления юридической ответственности через изучение их появления, развития и действия, а также роли и места форм юридической ответственности в правовой нормативной конструкции юридической ответственности.

Научная новизна и оригинальность состоит в том, что работа является первым обширным исследованием юридической доктрины и нормативных рамок связанных с формами юридической ответственности во внутреннем праве, в разрезе настоящих законодательных изменений на правовом уровне, в виду определения аспектов юридической ответственности и изменения понятия структуры в связи с формами юридической ответственности.

Решённая научная проблема состоит в построении набора средств определения форм и способов структуральной реализации юридической ответственности, что привело к разъяснению данных форм и способов для теоретиков и практиков в области права, которые смогут использовать данные средства во всех областях юриспруденции.

Теоретическая значимость работы состоит в реконфигурации понятия структуры форм юридической ответственности, выявлении и определении понятия формы, методов и проявления юридической ответственности, установление форм юридической ответственности в разрезе законодательных изменений, и, что немаловажно в демонстрации конфигурации новых форм юридической ответственности, в определении и анализа их признаков.

Прикладное значение работы. Теоретический подход, отражённый в содержании работы облегчит появление и развитие новых исследований связанных с явлением форм юридической ответственности. Кроме того, заключения работы предназначены для развития или дополнения институтов общей теории права или отдельных отраслей права и могут быть принятыми во внимание в образовательном или законодательном процессе, способствуя, таким образом, преобразованию законодательства Румынии и Республики Молдова.

Внедрение научных результатов: теоретические заключения работы, элементы новизны и сформулированные рекомендации нашли своё применение в процессе преподавания курса «Юридическая ответственность» в Международном Независимом Университете Молдовы и в Университете «Спиру Харет» г. Бухарест.

CERCHEZ ADELA MARIA

FORMELE RĂSPUNDERII JURIDICE ÎN DREPTUL INTERN

SPECIALITATEA: 551.01 – TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI

AUTOREFERAT

al tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar :
Hartie
Coli de tipar:

Formatul hârtiei :
Tiraj:
Comanda nr.